

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

แม้ว่าโดยสภาพภูมิศาสตร์ประเทศไทยจะไม่ถูกจัดอยู่ในประเทศที่มีความเสี่ยงต่อภัยธรรมชาติอย่างรุนแรง แต่ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาประเทศไทยกลับต้องประสบกับพิบัติภัยที่เกิดจากน้ำมือมนุษย์ โดยเป็นผลมาจากการเร่งรัดพัฒนาประเทศเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นโยบายหลักที่จะต้องขยายการผลิตในด้านอุตสาหกรรม มุ่งหวังให้ก้าวทันความเจริญเติบโตของโลก ประกอบกับการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ทันสมัย เพื่อเพิ่มศักยภาพในการผลิตทางอุตสาหกรรม ทำให้มองข้ามความปลอดภัยในชีวิต การบริหารจัดการสาธารณภัยที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในสภาวะการณ์ในปัจจุบัน เพื่อป้องกันมิให้พิบัติภัยเกิดขึ้นจนกระทั่งก่อให้เกิดอันตรายหรือความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนและของรัฐ หรือหากเกิดพิบัติภัยร้ายแรงขึ้นมาแล้ว ก็สามารถที่จะบรรเทาหรือลดระดับความสูญเสียและผลกระทบที่อาจจะเกิดให้เหลือน้อยที่สุด

ในช่วงของการเร่งพัฒนาประเทศ รัฐบาลทุกยุคทุกสมัยมีนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมของประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง โดยมีเป้าหมายหลักคือ ความผาสุกและการกินดีอยู่ดีของประชาชนในประเทศ ขณะเดียวกันก็เน้นการกระจายความเจริญและกิจกรรมทางเศรษฐกิจออกไปสู่ภูมิภาคอย่างเป็นระบบ และเพิ่มประสิทธิภาพด้านการค้าและการลงทุน ส่งผลให้ระบบอุตสาหกรรมเกิดความตื่นตัวและขยายตัวอย่างรวดเร็วในประเทศไทย และนับตั้งแต่ประเทศไทยเริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เมื่อปี พ.ศ. 2504 การพัฒนาอุตสาหกรรม นับเป็นกลยุทธ์ประการหนึ่งที่รัฐบาลเห็นว่า จะช่วยพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยให้เจริญก้าวหน้าได้อย่างรวดเร็ว จึงได้มีการสนับสนุนการลงทุนในภาคอุตสาหกรรม ซึ่งผลการสนับสนุนอย่างจริงจัง ทำให้มีการขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมในเขตเมืองใหญ่ต่างๆ ในประเทศไทย อาทิเช่น กรุงเทพมหานคร สมุทรปราการ ชลบุรี เป็นต้น อย่างรวดเร็ว จนทำให้เกิดความแออัดและเกิดปัญหามากมาย ทั้งด้านสาธารณูปโภค การจราจร การเกิดอัคคีภัย ปัญหาการรั่วไหลของสารเคมี หรือวัตถุอันตรายจากโรงงานอุตสาหกรรม ปัญหาทางด้านสังคม เป็นต้น (กิตติสิริ แก้วพิพัฒน์, 2551)

นอกจากนี้ประเทศส่วนใหญ่ที่มีการพัฒนาด้านอุตสาหกรรม เพื่อเป้าหมายในการเจริญเติบโตทางสถานะเศรษฐกิจของประเทศ ปัญหาสิ่งแวดล้อมมักเป็นหนึ่งในปัญหาที่ตามมาพร้อมกับการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมเสมอ ซึ่งสาเหตุส่วนใหญ่จะมาจากการใช้สารเคมีและวัตถุอันตรายในภาคอุตสาหกรรม และผลของการจัดการที่ไม่เหมาะสม ทำให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบเริ่มตระหนักถึงพิษภัยจากสารเคมีและวัตถุอันตราย และจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมในคริสต์ศตวรรษที่ 18 และ 19 คือ ช่วงระหว่าง พ.ศ. 2293 – 2393 ที่เปรียบเสมือนรากเหง้าของปัญหาที่แท้จริงที่รู้จักกันในปัจจุบัน การปฏิวัติอุตสาหกรรมก่อให้เกิดความก้าวหน้าทางวิทยาการต่างๆ มากมาย ไม่ว่าจะเป็นความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทางการแพทย์ที่ทำให้อัตราการตายลดลง ส่งผลให้จำนวนประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ประชากรที่เพิ่มขึ้นทำให้มีการบริโภคมากขึ้น กำลังการผลิตจึงต้องขยายตัวขึ้นเพื่อรองรับอัตราการบริโภคที่เพิ่มขึ้น ทำให้มีการใช้ทรัพยากรเพิ่มมากขึ้นเพื่อนำไปผลิตเป็นสินค้ารองรับความต้องการที่เพิ่มขึ้น รวมถึงในภาคอุตสาหกรรมที่การผลิตต้องมีส่วนประกอบที่นำสารเคมีและวัตถุอันตรายมาใช้เป็นองค์ประกอบ ตามนโยบายการพัฒนาประเทศจากประเทศเกษตรกรรม สู่อุตสาหกรรม ทำให้การนำเข้าสารเคมีและวัตถุอันตรายจากต่างประเทศมีแนวโน้มขยายตัวในอัตราที่สูงมาก แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าจากการเร่งรัดพัฒนาประเทศให้ทันต่อความเจริญและก้าวหน้าทางเทคโนโลยีของโลกจนลืมนึกที่จะให้ความสำคัญกับปัญหาที่จะตามมา ดังเช่นการเกิดเหตุการณ์การรั่วไหลของสารเคมีและเหตุการณ์การระเบิดของวัตถุอันตราย ที่เกิดขึ้นในประเทศไทยหลายๆ ครั้ง เช่น ในปี พ.ศ. 2534 เหตุการณ์ระเบิดของสารเคมีที่คลังสินค้าท่าเรือคลองเตย ผลจากอุบัติเหตุร้ายแรงดังกล่าว นอกจากจะมีผู้เสียชีวิต 5 คน และอีก 5 คน เสียชีวิตในสองอาทิตย์ต่อมา ยังมีผู้ที่ต้องเข้ารับการรักษาจากผลของสารพิษเฉียบพลัน โดยเฉพาะสารพิษเมทิลโบรไมด์ และสารพิษฟอร์มาลดีไฮด์ ประมาณ 2,000 คน รวมถึงผู้ป่วยอื่นๆ อีก 10,000 คน ในปี พ.ศ. 2535 เกิดเพลิงไหม้อาคารของกรมส่งเสริมการเกษตรที่บางเขน จึงนำสารเคมีที่เหลือฝังดินไว้โดยไม่มีการกำจัดก่อน เมื่อใช้รถไถปรับพื้นที่ดังกล่าว สารเคมีก็เกิดการฟุ้งกระจายขึ้นจนทำให้ผู้สูดกลิ่นเข้าไปมีอาการวิงเวียนศีรษะและอาเจียน และในปี พ.ศ. 2537 เกิดอุบัติเหตุเพลิงไหม้โรงงาน โอเลฟินส์ จำกัด ในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จ.ระยอง เนื่องจากสารเนฟธารั่วจากท่อส่ง ส่งผลให้พนักงานในโรงงานได้รับสารพิษจากสารเนฟธารั่วจำนวนมาก (ภิญโญ พานิชพันธ์ และพิณทิพ รื่นวงษา, 2544)

นอกจากนี้จากการรวบรวมข้อมูลของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ในช่วงปี พ.ศ. 2552 – 2553 พบว่า เกิดอุบัติเหตุจากสารเคมีและวัตถุอันตรายในประเทศไทย 13 ครั้ง ซึ่งในแต่ละครั้งได้ส่งผลกระทบทำให้มีผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บจำนวนมาก ดังข้อมูลตาราง 1.1 ดังนี้

ตาราง 1.1 สถิติการเกิดอุบัติเหตุจากสารเคมีและวัตถุอันตรายในประเทศไทย ปี พ.ศ. 2552 – 2553

วันที่	เหตุการณ์	สถานที่	ความเสียหาย/การจัดการ
7 ม.ค. 2552	ไฟไหม้โรงงานผลิตพลาสติกขนาดใหญ่	ห้างหุ้นส่วนจำกัด เพิ่มพร พลาสติก ซอยอ่อนนุช 63 เขต ประเวศ กรุงเทพฯ	ไม่มีผู้ได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิต แต่ตัวโรงงานถูกไฟไหม้เสียหายทั้งหมด รวมมูลค่าความเสียหายประมาณ 30 ล้านบาท
13 ม.ค. 2552	ไฟไหม้โกดังเก็บยางรถยนต์กว่าหนึ่งแสนเส้น	บริษัท วิทยาศาสตร์ จำกัด หมู่ 8 ต.หนองขาม อ.ศรีราชา จ.ชลบุรี	ไม่มีผู้ได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิต
15 ม.ค. 2552	ไฟไหม้โรงงานผลิตเม็ดพลาสติก	อาคารพาณิชย์สูง 2 ชั้น ภายในซอยท่าดินแดง 3 เขตคลองสาน กรุงเทพฯ	ไม่มีผู้ได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิต
25 ก.พ. 2552	ไฟไหม้โกดังเก็บยางรีไซเคิล ที่ใช้ในการผลิตพื้นรองเท้า	บริษัท พรีเมียร์ โมลด์ส เทคโนโลยี จำกัด ในเครือ รามาซูต กรุ๊ป จำกัด ตั้งอยู่ที่ หมู่ 8 ต.นาป่า อ.เมือง จ.ชลบุรี	ไม่มีผู้ได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิต ตัวอาคารโกดัง และเครื่องจักรถูกไฟไหม้เสียหายทั้งหมด มูลค่าความเสียหายประมาณ 1 ล้านบาท
26 มี.ค. 2552	ไฟไหม้โรงงานรับกำจัดขยะเคมีอุตสาหกรรม	บริษัท บางปูเอนไวรอนเมนทอล คอมเพล็กซ์ จำกัด ในนิคมอุตสาหกรรมบางปู อ.เมือง จ.สมุทรปราการ	ไม่มีผู้ได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิต ตัวอาคารเสียหายเล็กน้อย ส่วนห้องควบคุมและห้องสำนักงานเสียหายทั้งหมด มูลค่าความเสียหายประมาณ 8 ล้านบาท
16 เม.ย. 2552	ไฟไหม้โรงงานฉีดเม็ดพลาสติก	บริษัท น้ำมันปิโตรเลียมไทย จำกัด นิคมอุตสาหกรรมสมุทรสาคร ซ.8 อ.เมือง จ.สมุทรสาคร	ไม่มีผู้ได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิต โกดังถูกเผาอดทั้งหลัง เครื่องจักรและพลาสติกที่ใช้ผลิต แกลลอนบรรจุน้ำมันไหม้เสียหายทั้งหมด มูลค่าความเสียหายไม่ต่ำกว่า 500 ล้านบาท

ตาราง 1.1 (ต่อ)

วันที่	เหตุการณ์	สถานที่	ความเสียหาย/การจัดการ
9 พ.ค. 2552	สารบางชนิดทำปฏิกิริยาทางเคมีอย่างรุนแรง จนทำให้เกิดระเบิดพร้อมกับประกายไฟ ขณะที่คนงานกำลังเทน้ำทองเหลืองลงแบบหล่อใบจักร	โรงงานหล่อใบจักร ริมถนนสายศรีราชา - หนองยายบุญ หมู่ 2 ตำบลสุรศักดิ์ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี	มีผู้ได้รับบาดเจ็บถูกไฟลวก 3 ราย
25 พ.ย. 2552	สารโซเดียมเปอร์ซัลเฟตรั่วไหล ขณะทำการขนย้าย	บริเวณท่าเทียบเรือ B3 ภายในท่าเรือแหลมฉบัง อ.ศรีราชา จ.ชลบุรี	มีผู้ได้รับบาดเจ็บ 9 ราย
25 ธ.ค. 2552	สารกัมมันตภาพรังสี (IR192 อิริเดียม) รั่วไหลออกมาจากพัสดุก่อกระดาษ ขณะทำการขนย้าย	ภายในคลังสินค้า การ์โก ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ	ไม่มีผู้ได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิต
15 ก.ค. 2553	มีประกายไฟจากการเชื่อมก่อนสร้างไปถูกท่อพลาสติก ทำให้เกิดประกายไฟลุกไหม้และลูกกลม เกิดกลุ่มควันไหลไปตามช่องระบายอากาศ	โรงงานบริษัท แมริคอท จิวเวลลี่ (ประเทศไทย) จำกัด นิคมอุตสาหกรรมไฮเทค ถนนสายเอเชีย เลขที่ 200 หมู่ 1 ต.บ้านเลน อ.บางปะอิน จ.พระนครศรีอยุธยา	พนักงานถูกนำตัวส่งโรงพยาบาล 300 คน เสียชีวิต 1 คน
19 ก.ค. 2553	ไฟไหม้โรงงานผลิตเม็ดพลาสติก	บริษัท ดีดี พลาสติก จำกัด ตั้งอยู่ในหมู่บ้าน ดี เค เลขที่ 48/434 - 436 หมู่ 5 แขวงท่าข้าม เขตบางบอน กรุงเทพฯ	มีผู้เสียชีวิต 1 ราย ค่าเสียหายโดยประมาณ 5 ล้านบาท

ตาราง 1.1 (ต่อ)

วันที่	เหตุการณ์	สถานที่	ความเสียหาย/การจัดการ
8 ก.ย. 2553	ไฟไหม้บริษัทผลิตน้ำตาลเคมี	ภายในบริษัท อูเอโน่ จำกัด ตั้งอยู่เลขที่ 394 หมู่ 4 ซอยนิคมอุตสาหกรรมบางปู โซน 7 C ตำบลแพรกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ	ไม่มีผู้ได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิต
22 ก.ย. 2553	สารเคมีสำหรับย้อมผ้า และ กัดสีผม รั่วไหล มีกลุ่มควันส่งกลิ่นเหม็นไปทั่วบริเวณโดยรอบ จากการตรวจสอบสารเคมีเบื้องต้นพบว่ามีส่วนผสมของสาร 4 ชนิด ได้แก่ สารแอมโมเนีย สารโซเดียมเม็ตตาซีรีเคส สารโปรตัสเซียมเปอซันเฟส และ สารโซเดียมราซีบีเกรส	บริษัท บิวตี้ โปรเฟสชันนอล จำกัด เลขที่ 8/293 หมู่บ้านเซนเตอร์เพลส ถ.รามคำแหง ซอย 104 แขวงและเขตสะพานสูง กทม.	มีประชาชนโดยรอบบางส่วนได้สูดดมสารเคมีดังกล่าว และไม่ทราบข้อมูลเบื้องต้นว่าได้รับบาดเจ็บหรือผลกระทบทึ่ร้าย / เจ้าหน้าที่ได้นำเชือกมาพันพื้นที่โดยรอบของตัวอาคาร ให้เป็นพื้นที่อันตราย และประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนหลีกเลี่ยงการเข้าใกล้พื้นที่ดังกล่าว พร้อมให้ความรู้ในวิธีการป้องกันสารพิษเบื้องต้น

ที่มา: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2553.

สำหรับสถานการณ์ปัญหาอุบัติภัยที่เกิดจากสารเคมีและวัตถุอันตรายในจังหวัดลำพูน จากข้อมูลของหน่วยงานสนเทศวัตถุอันตรายและความปลอดภัย โครงการศูนย์ความเป็นเลิศแห่งชาติด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมและของเสียอันตราย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2554) ซึ่งได้สำรวจสถิติอุบัติภัยจากวัตถุอันตรายในประเทศไทย ปี พ.ศ.2539 พบว่ามีคนงานบริษัทอิเลคโตรเซรามิคในนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ จังหวัดลำพูน เป็นโรคพิษอะลูมินาเรื้อรังและโรคพิษตะกั่วเรื้อรัง เป็นผลมาจากการได้รับสารเคมีอาจเกิดจากการสูดดมและการสัมผัส

ต่อมาในปี พ.ศ. 2540 เกิดปลาตายในแม่น้ำกวง ซึ่งเป็นผลกระทบจากการปล่อยน้ำเสียจากโรงงานในเขตนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ จังหวัดลำพูน ที่ลักลอบปล่อยน้ำเสีย และของเสียจากกระบวนการผลิตลงสู่แม่น้ำ ปี พ.ศ. 2550 กรณีบริษัทลานนาโปรดักส์ จำกัด นิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือที่ประกอบกิจการผลิตวาซาบิ และน้ำมันหอมระเหย ได้ปล่อยกลิ่นเหม็นจากกระบวนการ

ผลิตมาสู่ชุมชน โดยรอบส่งผลกระทบต่อประชาชนที่สุดคมกลืนเหม็นระยะยาวเกิดอาการเจ็บป่วย หน้ามืด วิงเวียนศีรษะ และปี พ.ศ. 2551 เกิดไฟไหม้ในโรงงานเคฮิน เซกิไทยแลนด์ นิคมอุตสาหกรรม ภาคเหนือ จังหวัดลำพูน ไฟได้ไหม้ห้องเก็บสารเคมีที่ใช้ในการผลิตคาบูเรเตอร์รถจักรยานยนต์ (สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดลำพูน, 2552)

จากเหตุพิบัติภัยที่ได้เกิดจากสารเคมีและวัตถุอันตราย ถือได้ว่าเป็นพิบัติภัยที่รุนแรง ผู้ที่ได้รับผลกระทบอาจเสียชีวิตได้ ตลอดจนเป็นพิบัติภัยที่ส่งผลกระทบระยะยาว ผู้ที่ได้รับผลกระทบต้องทุกข์ทนกับอาการเจ็บป่วย ชุมชนจะต้องสูญเสียทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่ดี ดังนั้นหากไม่มีระบบการจัดการพิบัติภัยที่ได้เกิดจากสารเคมีและวัตถุอันตรายที่รัดกุมและปลอดภัยแล้ว ย่อมส่งผลกระทบในวงกว้างอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในการจัดการปัญหาดังกล่าวนี้ ประชาชนควรให้ความสำคัญและเล็งเห็นถึงผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้น ในส่วนของการให้ความรู้และความเข้าใจต้องเป็นหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

โรงงานอุตสาหกรรมในนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ จังหวัดลำพูน จัดตั้งขึ้นเพื่อตอบสนองนโยบายตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ.2520 – 2524) ซึ่งกำหนดให้มีการกระจายการพัฒนาอุตสาหกรรมไปสู่ภูมิภาคต่าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525 – 2529) ซึ่งเน้นให้มีการพัฒนาเมืองหลักและเมืองรองของภาคต่างๆ การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยจึงได้มีการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือที่จังหวัดลำพูน มีเนื้อที่ประมาณ 1,788 ไร่ โดยเริ่มก่อสร้างและพัฒนาพื้นที่เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2526 และก่อสร้างแล้วเสร็จเมื่อเดือน มีนาคม พ.ศ. 2528 โดยใช้เงินลงทุนทั้งสิ้นประมาณ 358 ล้านบาท โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้บริการ ตลอดจนจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในการดำเนินงานของผู้ประกอบอุตสาหกรรมและประกอบการค้าเพื่อการส่งออก เช่น การมีโรงบำบัดน้ำเสีย ประปา และโทรคมนาคม การจัดให้มีถนน ท่อระบายน้ำ ไฟฟ้า เป็นต้น ปัจจุบันมีโรงงานอุตสาหกรรมหลาย ประเภทเป็นจำนวนทั้งสิ้น 63 โรงงาน โดยประเภทของโรงงานอุตสาหกรรมที่เปิดดำเนินการ ประกอบด้วย (สำนักงานนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ จังหวัดลำพูน, 2554)

- อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ 21 โรงงาน
- อุตสาหกรรมกระดาษ 2 โรงงาน
- อุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม 10 โรงงาน
- อุตสาหกรรมก่อสร้าง 1 โรงงาน
- อุตสาหกรรมผลิตชิ้นส่วนและอุปกรณ์จักรยานยนต์ เครื่องบิน 13 โรงงาน
- อุตสาหกรรมแปรรูปไม้ 2 โรงงาน
- อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ 6 โรงงาน

- อุตสาหกรรมเครื่องหนัง 8 โรงงาน

หลังจากที่นิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือเปิดดำเนินการ ปรากฏว่า ประสบปัญหาการลักลอบนำกากของเสีย ขยะอันตรายจากกระบวนการผลิตในโรงงานอุตสาหกรรมมาทิ้งในพื้นที่สาธารณะโดยรอบ และมีโรงงานบางแห่งปล่อยของเสียจากกระบวนการผลิตลงสู่แม่น้ำสายหลักที่ประชาชนใช้อุปโภคบริโภค ส่งผลให้แม่น้ำเน่าเสีย สิ่งมีชีวิตในน้ำตาย ประชาชนไม่สามารถนำน้ำมาใช้อุปโภคบริโภคได้ นอกจากนี้พบว่า ประชาชนที่อยู่อาศัยโดยรอบนิคมอุตสาหกรรมต้องได้รับมลพิษทางอากาศที่ถูกปล่อยออกมาจากนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ เช่น กลิ่นเหม็นจากสารเคมี ขยะ การเผาไหม้ในกระบวนการผลิต เป็นต้น (นงคัมภร สุวาทจันทร์, 2551)

จากปัญหาดังกล่าว นิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ ถือเป็นแหล่งหนึ่งที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดพิบัติภัย ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจะต้องมีมาตรการรองรับอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งได้แก่ มาตรการป้องกัน การจัดทำแผน การฝึกอบรม การเตรียมบุคลากร เครื่องมือเครื่องใช้ การซ้อมแผน แผนการอพยพ การบรรเทา ตลอดจนภายหลังการเกิดภัยต้องมีการฟื้นฟูอย่างเป็นระบบ ชัดเจนและยั่งยืน ขณะเดียวกันประชาชนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่โดยรอบโรงงานนิคมอุตสาหกรรมควรได้รับทราบผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้น และเตรียมความพร้อมที่จะรับมือกับพิบัติภัยนี้ ถึงแม้ประเทศไทยยังไม่เคยเกิดเหตุการณ์ที่รุนแรงจากอันตรายที่เกิดจากสารเคมีและวัตถุอันตรายดังที่เกิดขึ้นในต่างประเทศ เช่น การที่บริษัทเคมีในประเทศออสเตรเลียปล่อยให้มีสารหนูที่สูงกว่าระดับที่ได้รับอนุญาต รั่วไหลออกมาจากโรงงานที่อยู่บนเกาะคูราแกง ลงสู่แม่น้ำฮันเตอร์ ในปี พ.ศ. 2553 และกรณีโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ที่ประเทศญี่ปุ่นระเบิด ในปี พ.ศ. 2554 หลังแผ่นดินไหว ส่งผลให้มีสารกัมมันตรังสีรั่วไหล ส่งผลกระทบต่อประชาชนโดยรอบได้รับอันตรายจากเหตุการณ์รุนแรงนี้ก็ตาม ก็ไม่ได้หมายความว่าเราจะต้องเพิกเฉยต่ออันตรายที่อาจจะเกิดขึ้น การเตรียมความพร้อม การให้ข้อมูล รวมถึงการประชาสัมพันธ์ น่าจะเป็นมาตรการที่สำคัญเพื่อให้ได้เห็นการตอบสนองต่อพิบัติภัยนี้จากประชาชน และองค์กรทั้งภาครัฐและภาคเอกชน

จากความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้ศึกษาจึงเกิดความสนใจที่ทำการศึกษาการตอบสนองต่อพิบัติภัยที่เกิดจากสารเคมีและวัตถุอันตรายของประชาชนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่โดยรอบนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ จังหวัดลำพูน เพื่อศึกษาว่าประชาชนมีความตระหนักต่อสารเคมีและวัตถุอันตรายอย่างไร และประชาชนมีการตอบสนองต่อพิบัติภัยที่เกิดจากสารเคมีและวัตถุอันตราย ในด้านการป้องกัน การวางแผน การเตรียมการ และการฟื้นฟูอย่างไรบ้าง โดยผู้วิจัยหวังว่าผลการศึกษาจะเป็นแนวทางในการกำหนดมาตรการ วางแผน ป้องกัน เตรียมความพร้อมในการป้องกันปัญหาหรือผลกระทบที่อาจเกิดจากพิบัติภัยที่เกิดจากสารเคมีและวัตถุอันตราย รวมถึงการพัฒนากิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนในด้านการป้องกันภัยพิบัติ อาทิเช่น การให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพิบัติภัยที่เกิดจาก

สารเคมีและวัตถุอันตราย ตลอดจนการจัดทำกิจกรรมฝึกซ้อมในกรณีที่เกิดพิบัติภัยที่เกิดจากสารเคมี และวัตถุอันตรายต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาบริบทของพิบัติภัยที่เกิดจากอุตสาหกรรม กรณีภัยด้านสารเคมีและวัตถุอันตรายในนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ จังหวัดลำพูน

1.2.2 เพื่อศึกษาความตระหนักและการตอบสนองของประชาชนที่อาศัยอยู่โดยรอบนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ จังหวัดลำพูน ต่อพิบัติภัยที่เกิดจากสารเคมีและวัตถุอันตราย

1.2.3 เพื่อเสนอแนะแนวทางการจัดการพิบัติภัยจากสารเคมีและวัตถุอันตรายที่เหมาะสมกับประชาชนที่อาศัยอยู่โดยรอบนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ จังหวัดลำพูน

1.3 สมมติฐานการวิจัย

ประชาชนที่อาศัยอยู่โดยรอบนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ จังหวัดลำพูน ที่มีอายุ ระดับการศึกษา และอาชีพแตกต่างกัน มีความตระหนักและการตอบสนองต่อพิบัติภัยที่เกิดจากสารเคมีและวัตถุอันตราย แตกต่างกันไป

1.4 ขอบเขตการวิจัย

1.4.1 ขอบเขตพื้นที่ศึกษา

การศึกษานี้ทำการศึกษารอบคลุมพื้นที่บริเวณ โดยรอบนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ จังหวัดลำพูน ในเขตเทศบาลตำบลบ้านกลาง เนื่องจากพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ จังหวัดลำพูน อยู่ภายใต้การดูแลของเทศบาลตำบลบ้านกลาง จังหวัดลำพูน โดยในเขตเทศบาลตำบลบ้านกลาง มีพื้นที่ 18.314 ตารางกิโลเมตร (ประมาณ 11,446.25 ไร่) อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอเมืองลำพูน ประมาณ 10 กิโลเมตร มีหมู่บ้านในความรับผิดชอบ จำนวน 12 หมู่บ้านดังนี้

หมู่ที่ 1 บ้านพญาผาบ	หมู่ที่ 2 บ้านท่าล้อ-ศรีคำ
หมู่ที่ 3 บ้านขี้เหล็ก	หมู่ที่ 4 บ้านสันป่าฝ้าย
หมู่ที่ 5 บ้านศรีชุม	หมู่ที่ 6 บ้านสิงห์เค็ง
หมู่ที่ 7 บ้านร่องสาว	หมู่ที่ 8 บ้านแม่ยาก
หมู่ที่ 9 บ้านกลาง	หมู่ที่ 10 บ้านประตู่โจง
หมู่ที่ 11 บ้านหอชัย	หมู่ที่ 12 บ้านแจ่มพัฒนา

1.4.2 ขอบเขตประชากร

การศึกษาเรื่อง การตอบสนองต่อพิบัติภัย ที่เกิดจากสารเคมีและวัตถุอันตรายของ ประชาชนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่โดยรอบนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ จังหวัดลำพูน ทำการศึกษาประชากร ที่อาศัยอยู่โดยรอบนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ ลำพูน ตำบลบ้านกลาง จังหวัดลำพูน มีจำนวน ประชากรทั้งสิ้น 9,124 คน แยกเป็นชาย 4,217 คน หญิง 4,850 คน โดยประชากรในแต่ละหมู่บ้านใน เทศบาลตำบลบ้านกลาง จำแนกได้ดังตาราง 1.2 ดังนี้

ตาราง 1.2 จำนวนประชากรในเทศบาลตำบลบ้านกลาง

ชุมชน	จำนวนประชากร (คน)		รวม
	ชาย	หญิง	
1. บ้านพญาผาบ	251	294	545
2. บ้านท่าล้อ-ศรีคำ	275	310	585
3. บ้านจี้เหล็ก	301	323	624
4. บ้านสันป่าฝ้าย	370	414	784
5. บ้านศรีชุม	394	435	829
6. บ้านสิงห์เค็ง	615	792	1,407
7. บ้านร่องสาว	511	593	1,104
8. บ้านแม่ยอก	609	689	1,298
9. บ้านบ้านกลาง	278	290	568
10. บ้านประตู่โจง	299	382	627
11. บ้านหอชัย	175	164	339
12. บ้านแจ่มพัฒนา	189	206	395
13. ทะเบียนกลาง	7	12	19
รวม	4,274	4,850	9,124

ที่มา: เทศบาลตำบลบ้านกลาง ข้อมูล ณ เดือนพฤษภาคม 2554

1.4.3 ขอบเขตเนื้อหา

การศึกษารั้ครั้งนี้ มุ่งศึกษาบริบทของพิบัติภัยที่เกิดจากอุตสาหกรรม กรณีภัยด้านสารเคมีและ วัตถุอันตรายในนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ จังหวัดลำพูน ประกอบด้วย การได้ทราบข่าวและ ประสบการณ์เกี่ยวกับสารเคมีรั่วไหลและวัตถุอันตรายระเบิดในบริเวณนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ

จังหวัดลำพูน และประสบการณ์ที่เคยได้รับผลกระทบจากสารเคมีและวัตถุอันตรายจากโรงงานในนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ จังหวัดลำพูน ในส่วนของการศึกษาถึงความตระหนักของประชาชนต่อสารเคมีและวัตถุอันตรายจากนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ จังหวัดลำพูน เป็นการศึกษาถึงความรู้สึกและการรับรู้ของประชาชนต่อวัตถุอันตราย สารพิษ วัตถุระเบิด สารมีพิษ สารเคมีอันตราย การจัดการขยะอันตราย และสารพิษที่ตกค้างอยู่ในสิ่งแวดล้อมโดยรอบนิคมอุตสาหกรรมลำพูน

นอกจากนี้ยังทำการศึกษาถึงการตอบสนองของประชาชนที่อาศัยอยู่โดยรอบนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ จังหวัดลำพูน ต่อพิบัติภัยที่เกิดจากสารเคมีและวัตถุอันตราย โดยจำแนกเป็นการศึกษาถึงการตอบสนองของประชาชน 3 ระยะ ได้แก่ การตอบสนองก่อนการเกิดพิบัติภัย การตอบสนองระหว่างการเกิดพิบัติภัย และการตอบสนองหลังจากเกิดพิบัติภัย ตลอดจนเพื่อทำการเสนอแนะแนวทางการจัดการพิบัติภัยจากสารเคมีและวัตถุอันตรายที่เหมาะสมกับประชาชนที่อาศัยอยู่โดยรอบนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ จังหวัดลำพูน

1.5 นิยามศัพท์ในการวิจัย

การตอบสนองต่อภัยพิบัติ หมายถึง การกระทำของบุคคล เมื่อเกิดความรู้สึกและการรับรู้ต่อปัญหา รวมถึงการเตรียมตัวของประชาชนต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการเกิดพิบัติภัยสารเคมีและวัตถุอันตราย ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้หมายถึงการตอบสนองของชุมชนที่อาศัยอยู่โดยรอบนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ จังหวัดลำพูน

ความตระหนักต่อภัยพิบัติ หมายถึง การแสดงออกถึงความรู้สึกรับรู้ คิดได้ มองเห็น ประโยชน์และความสำคัญโดยการแสดงออกมาในทิศทางที่ต้องการตามประสบการณ์ หรือความตระหนักเป็นการรับรู้ นึกคิด หรือมีความรู้สึกต่อเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งหรือสำนึกถึงบางสิ่งบางอย่างของประสบการณ์ ความตระหนักจะเกิดขึ้นเมื่อมีเหตุการณ์ สภาพแวดล้อมในสังคมหรือสิ่งเร้าภายนอกมากระตุ้นให้เกิดความตระหนัก และสะท้อนให้เห็นทางพฤติกรรม ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้หมายถึง ความตระหนักต่อภัยพิบัติของชุมชนที่อาศัยอยู่โดยรอบนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ จังหวัดลำพูน

พิบัติภัยจากสารเคมีและวัตถุอันตราย คือ เหตุการณ์ที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์หรือกระบวนการผลิตจากธาตุและส่วนประกอบ สารเจือปน สารปนเปื้อน รวมถึงสารเคมีหกรั่วไหล เพลิงไหม้ หรือการระเบิดของสารเคมีในระหว่างการเคลื่อนย้ายหรือขนส่ง การสัมผัสกับสารหรือวัตถุที่มีคุณสมบัติทางเคมี นำมาซึ่งผลกระทบ ความสูญเสียต่อวิถีชีวิต คน ทรัพย์สิน รวมถึงสิ่งแวดล้อม ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้หมายถึง เหตุการณ์พิบัติภัยจากสารเคมีและวัตถุอันตรายจากโรงงานนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ จังหวัดลำพูน

สารเคมีและวัตถุอันตราย คือ ธาตุหรือสารประกอบที่มีอยู่ตามธรรมชาติซึ่งรวมถึงสารเจือปนที่จำเป็นสำหรับการคงตัวของสารและสารปนเปื้อนจากกระบวนการผลิตที่มีคุณสมบัติเป็นพิษหรือเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของมนุษย์สิ่งมีชีวิต ทรัพย์สิน และสิ่งแวดล้อม ในการศึกษาครั้งนี้ หมายถึง สารเคมีและวัตถุอันตรายที่นำเข้ามาใช้ใน โรงงานนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ จังหวัดลำพูน